

Forskning

forskning.no

Forskningssidene er et samarbeid mellom forskning.no og Nasjonen. Forskning.no er en uavhengig netttavis og Nordens største på forskningsformidling. Bak nettstedet står norske utdannings- og forsknings-institusjoner.

MANDAG FORSKNING * TIRSDAG EU * ONSDAG INNOVASJON * TORSDAG INTERNASJONALT NÆRINGS- LIV * FREDAG VEKSTTORGET

* PSYKIATRI

Omsorg eller rask utskriving?

Rask utskriving eller langvarig omsorg? Avsondret eller midt i bygda? Pasienter og ansatte har ofte ulike oppfatninger om de distriktskykiatriske sentrene.

– Hva er det gode sted å være? Der er det et stort sprik mellom pasientenes oppfatning og de ansattes mening, sier førsteamanuensis Inger Beate Larsen.

Hun har nylig levert sin doktoravhandling i sykepleievitenskap på feltarbeid i distriktskykiatriske sentre i ulike deler av landet. Det er 75 slike sentre rundt i landet, med 6200 årsverk.

Larsen har åtte års erfaring som psykiatrisk sykepleier og underviser nå i psykisk helsearbeid ved Universitetet i Agder.

Hun mener at vi trenger en diskusjon om helsevesenet har gått for langt i å rive ned gamle behandlingstradisjoner og erfaringsbasert kunnskap.

Aktiv behandling, integrering i lokalsamfunnet og raske utskrivinger kan komme i konflikt med målet om at pasientens ønsker og behov skal vektlegges, i følge avhandlingen.

Fra hjem til senter

De distriktskykiatriske sentrene er desentraliserte tilbud nær pasientenes hjemsted. Etter en kraftig utbygging skal nå hele landet være dekket av et slikt tilbud.

Larsen har besøkt fem av dem. Disse fem har det til felles at de i utgangspunktet ble bygd for et helt annet formål, nemlig som hjem og behandlingssted for tuberkulosepasienter.

Den historiske bakgrunnen gir Larsen en mulighet til å drøfte holdninger i helsevesenet før og nå.

Tuberkulosehjemmene ble bygd tidlig på 1900-tallet som en del av en storstilt utbygging av helsevesenet i kjølvannet av tuberkulosen. Mange tuberkulosehjem ble bygd ut i privat regi av frivillige organisasjoner,

som Norske Kvinners Sanitetsforening.

– De gamle bygningene var først og fremst bygget for tuberkulosepasienter som hadde dårlige utsikter til helbredelse. Institusjonene ble derfor betraktet som et hjem som skulle verne og beskytte pasientene, skriver Larsen.

Da tuberkulosen var så godt som utryddet i Norge på 1960-tallet ble mange av tuberkulosehjemmene tatt i bruk for andre pasientgrupper.

Ettersom bruken endret seg har det opprinnelige tuberkulosehjemmet fått påbygg eller tilbygg i moderne, funksjonalistisk stil. Tuberkulosehjemmene var ofte bygd av tre, og gjerne i sveitserstil.

De fleste av både de ansatte og pasientene likte de gamle bygningene best. Mange av pasientene Larsen snakket med ga uttrykk for at det var noe beroligende med de eldre bygningene, og noen hadde en følelse av at dette var bygninger som i seg selv ga en følelse av omsorg og å bli passet på.

Bort fra nabolaget

Det er også bygninger preget av en viss isolasjon. Sentrene som er omtalt i Larsens avhandling ligger ofte litt avsondret, med få naboer og nær naturen. Ifølge Larsen er dette en lokalisering som pasientene føler seg vel med.

«Det er en stor fordel at huset ligger forholdsvis øde. Man får tid på seg her til å bli frisk på en ordentlig måte», sier en av pasientene som er intervjuet i avhandlingen.

Mange av pasientene fortalte Larsen at de ikke ønsket å være så tett inn på et lokalsamfunn, og vektla behovet for å komme

Tuberkuloseheim: Moderne psykiatriske institusjoner kan ha lange historiske røtter. Dagens Bjørkeli Voss Psykiatriske Bildet viser Bjørkelid Tuberkuloseheim i 1930. Fra venstre: styrerinnen Ranveig Skjeldal, dr. Birger Lærum senior og

seg bort fra nabolag og vante omgivelser for å bli frisk.

Larsen peker på spenningen mellom dette ønsket og erklærte politiske mål for det psykiske helsefeltet om aktiv behandling og rask tilbakeføring til hjemstedet.

– Opptrappingsplanens intensjon om mest mulig poliklinisk behandling i nærheten av de lidendes egne hjem, står i klar motsetning til pasientenes bestemte meninger om at det er godt å komme bort fra hjemmene sine når de får det vanskelig, skriver Larsen.

Et av sentrene som er omtalt

i avhandlingen var foreslått nedlagt og flyttet til et kommunesenter. Ansatte som ble spurt om holdning til flytting var positive og sa til Larsen at dette ville gi pasientene bedre adgang til lege og offentlige kontorer.

Samtidig kunne også enkelte av de ansatte ha egeninteresse av kortere reisevei til arbeid. Mot dette sto pasientenes ønske om å få fred og ro borte fra familie og nabolag – slik at de kunne komme seg.

Ble kastet ut

Selv om flere av pasientene mente at bygningenes historie var et po-

sitivt element ved oppholdet, la ledelsen ved sentrene vekt på å kvitte seg med historien. Spesielt tydelig ble dette i forhold til lokale foreninger av Norske Kvinners Sanitetsforbund (NKS).

NKS grunnla og drev flere av tuberkulosehjemmene. Noen steder tok sanitetskvinnen med seg det spesielle forholdet til institusjonen videre, selv om det ikke lenger var tuberkulose, men nye typer pasienter som bodde der.

Etter hvert har de opplevd å bli avvist. Larsen viser til at en av foreningene som forsatte

Genressurser lovreguleres

JUSS. Forslaget til ny Naturmangfoldlov har et eget kapittel om genetisk materiale.

– Det er gledelig at vi nå får en lov som regulerer tilgangen til genetisk materiale, mener Genressurscenterets leder Tore Skrøppa.

Den nye loven, som etter planen skal vedtas innen sommeren, slår fast at genetisk materiale fra naturen er en felles ressurs som tilhører fellesskapet og skal forvaltes av staten.

Gravid kvinne FOTO: COLOURBOX

Assistert befruktning øker

DEMOGRAFI. På verdensbasis blir mer enn 250 000 barn født hvert år etter assistert befruktning. I Norge er økningen mer moderat.

Rapporten World Collaborative Report on Assisted Reproductive Technology 2002 er presentert i det medisinske tidsskriftet

Human Reproduction. Rapporten omfatter tall for 2002 fra 1563 klinikker i 53 land.

Tallene viser en økning på 16 prosent fra 2000 til 2002. Det mangler tall for store land som Kina, Pakistan og Indonesia, i tillegg til hele Afrika sør for Sahara.

Fakta

Distriktspsykiatriske sentre

* **I 2007** var det 75 distriktspsykiatriske sentre i Norge. Alle skal nå ha et slikt tilbud i eget distrikt.

* **Distriktspsykiatriske** sentre ble opprettet over hele landet fra 1990-tallet, som en videreføring av satsing på psykiatriske sentre på 1980-tallet.

* **Slike sentre** skal være desentraliserte tilbud nær pasientenes hjemsteder.

* **Stortingets opptrappingsplan** for psykisk helse fra 1998 tilsa en kraftig utbygging. Sentrene gir døgn-tilbud eller opphold fra noen dager til flere måneders varighet.

* **De har ulike spesialisttjenester** og til sammen utføres det mer enn 6200 årsverk ved disse sentrene.

Fakta

Tuberkuloseheim

* **Tuberkulosehjemmene** ble bygd ut fra tidlig på 1900-tallet.

* **Mange tuberkulosehjem** ble bygd ut i privat regi av frivillige organisasjoner, som Norske Kvinners Sanitetsforening.

* **Georgine Lilla Hansen**, som regnes som den første kvinnelige arkitektene i Norge, tegnet flere av sanitetsforeningens tuberkulosehjem.

* **Rundt 1930** var det mer enn 100 tuberkuloseinstitusjoner i Norge.

* **Da tuberkulosen** var så godt som

utryddet i Norge på 1960-tallet ble mange av tuberkulosehjemmene tatt i bruk som tilbud til ulike pasientgrupper, som senil demente og psykisk utviklingshemmede.

* **Senere ble mange** av dem tatt i bruk som distriktspsykiatriske sentre.

TENK MF

TENK INNHØSTING

VISJON INNOVASJON LEDERSKAP KVALITET PÅLITLIGHET SERVICE STOLTHET ENGASJEMEN

MF 2045 TORNADO

Vår suksess med MF 2045 Tornado fra Sampo Rosenlew fortsetter. Dette er treskeren beregnet for norske forhold, med lav vekt, enkelt renhold og smidige manøvrering. Med motor på hele 150 hk, er det krefter nok under alle innhøstingsforhold, og med mulighet for skjærebord opptil 14". Vi tilbyr et godt utvalg av ekstrautstyr som for eksempel DeLuxe hytte, treskermonitor, differensialspærre og 4-hjulstrekk. Dette er treskeren som gjør innhøstingen effektiv!

- Sisu motor på 150 hk
- 600 / 65R34 drivhjul
- Hydrostatisk transmisjon
- Aircondition
- 4200 liter korntank
- 3,45 m skjærebord

Eik pris fra kr 719 000,- *

MASSEY FERGUSON
Massey Ferguson er et verdensomspennende varemerke for AGCO Corporation

Når du kjøper tresker hos Eik Senteret har du mulighet til å tegne ESG-avtale, bransjens unike service og garantiavtale.

Vi er der når du trenger oss

senter be opprinnelig bygd som tuberkulosehjem. medisinstudent Birger Lærum junior.

FOTO FRA AVHANDLINGEN UTLÅNT AV OLE DIDRIK LÆRUM

å levere julestjerner hver jul, men ikke lenger var ønsket.

«Jeg gikk opp dit med julestjerner. Det hadde jeg gjort mange ganger. Pasientene satte pris på det. Men jeg ble stoppet på dørstokken. Der sto jeg med 25 planter og måtte bare snu igjen», forteller en av sanitetskvinnene i avhandlingen.

Overfor Larsen la flere av lederne ved de distriktspsykiatriske sentrene vekt på å kvitte seg også med tradisjoner som musikkorpsets besøk 17. mai og sanitetskvinnenes hyggekvelder.

Begrunnelsen var delvis

frykt for at pasientene kunne bli stigmatisert, og dels at nye pasientgrupper hadde mindre behov for slike tilbud. Samtidig er det ikke mulig å fjerne seg fra historien.

– På tross av iherdige forsøk fra ledelsens side på å kvitte seg med tradisjoner fra tuberkuloseperioden, inngikk bygningenes historie som en vesentlig del av dagens praksis, sier Larsen.

ASLE RØNNING

journalist i forskning.no